

SOM1026 Clarissenklooster

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Naam: Clarissenklooster

Plaats: Binnenstad

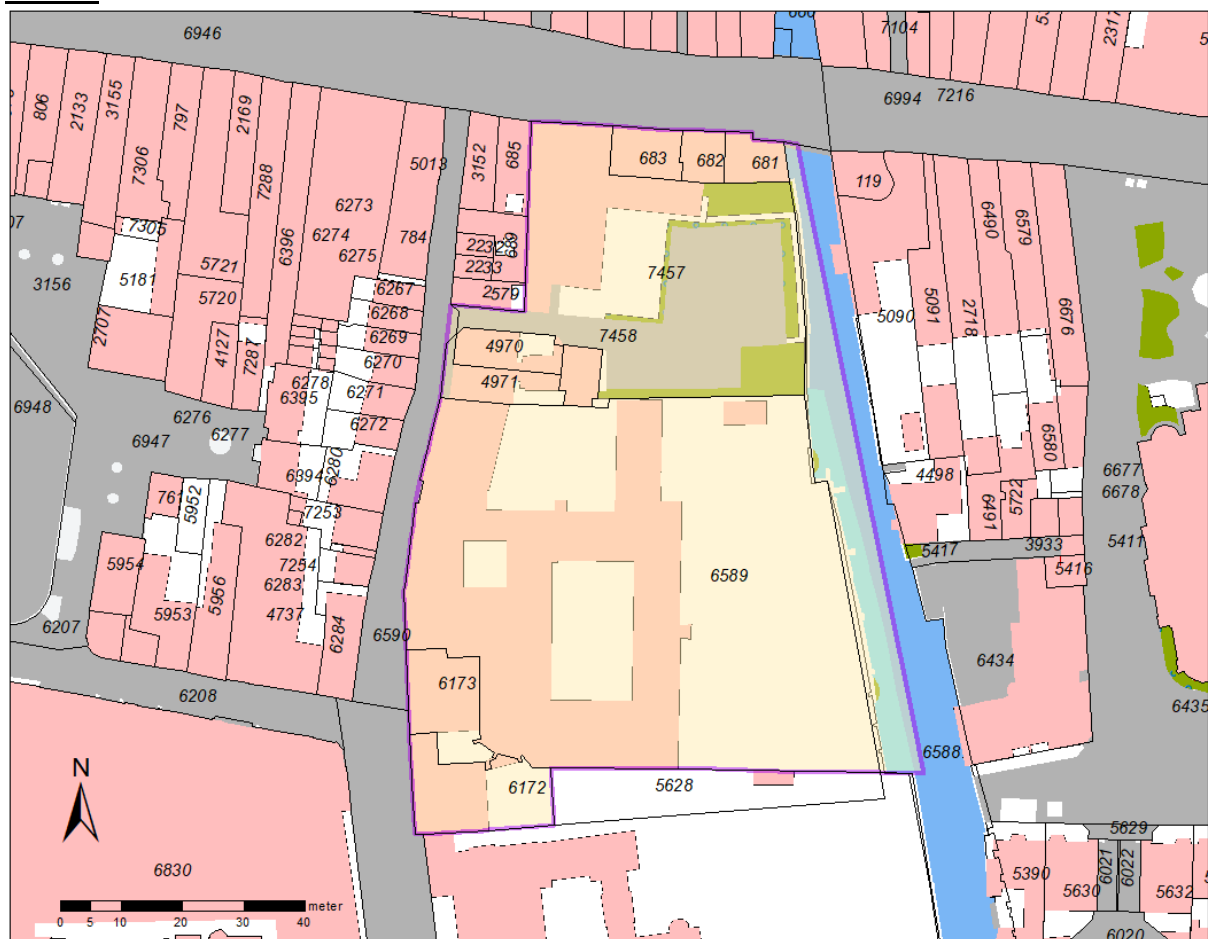
Complextype: a. Nederzetting met stedelijk karakter (elite woonhuis), b. Klooster

Datering: a. 1200 – 1359, b. 1359 – 1659

Beschrijving: Terrein van het voormalige Clarissenklooster dat tussen ongeveer 1359 en 1659 gevestigd was op het terrein begrensd door de Hinthamerstraat, de Clarastraat, de achterterreinen van panden aan de Papenhulst en de Binnendieze. Het klooster is in de 14de eeuw gevestigd op het terrein van het kasteel van Geerling van den Bossche, waarvan ook nog resten in de bodem bewaard zullen zijn gebleven.

Kaarten

Locatie

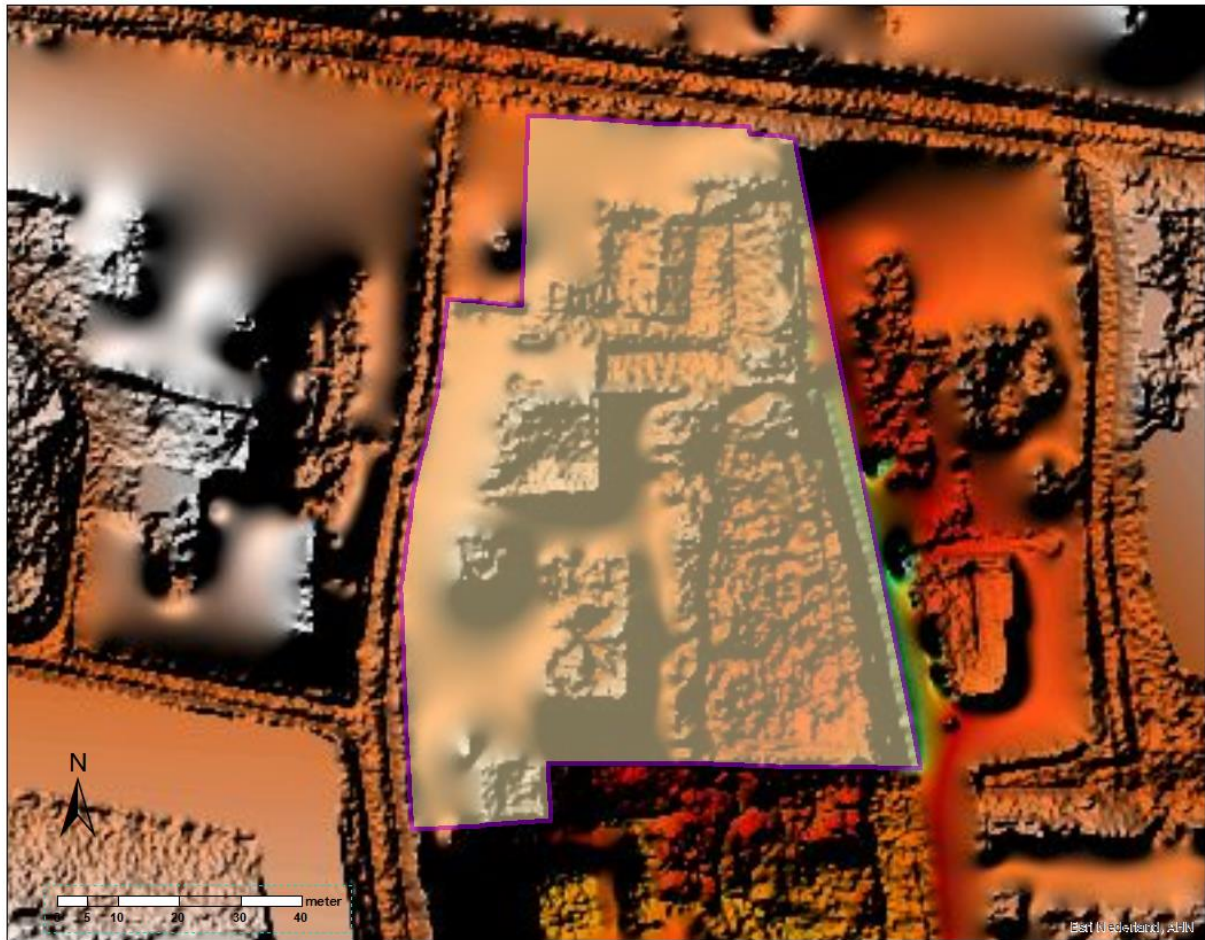
Bron: topografische gegevens in Geo-web, gemeente 's-Hertogenbosch

Luchtfoto

Bron: luchtfoto 2021 in Geo-web, gemeente 's-Hertogenbosch

AHN

Bron: AHN 3, maaiveld – hillshade

Kadastrale gegevens

Perceelsaanduiding kadaster	Geheel of deel van perceel	Eigenaar
HTG00 H00681	Geheel	Particulier
HTG00 H00682	Geheel	Particulier
HTG00 H00683	Geheel	Particulier
HTG00 H07457	Geheel	Gemeente
HTG00 H06590	Deel	Gemeente
HTG00 H04970	Geheel	Particulier
HTG00 H07458	Geheel	Particulier
HTG00 H04971	Geheel	Particulier
HTG00 H06589	Geheel	Particulier
HTG00 H06173	Geheel	Particulier
HTG00 H06172	Geheel	Particulier
HTG00 H05628	Geheel	Particulier
HTG00 H05301	Deel	Particulier
HTG00 H06588	Deel	Gemeente

INVENTARISATIE

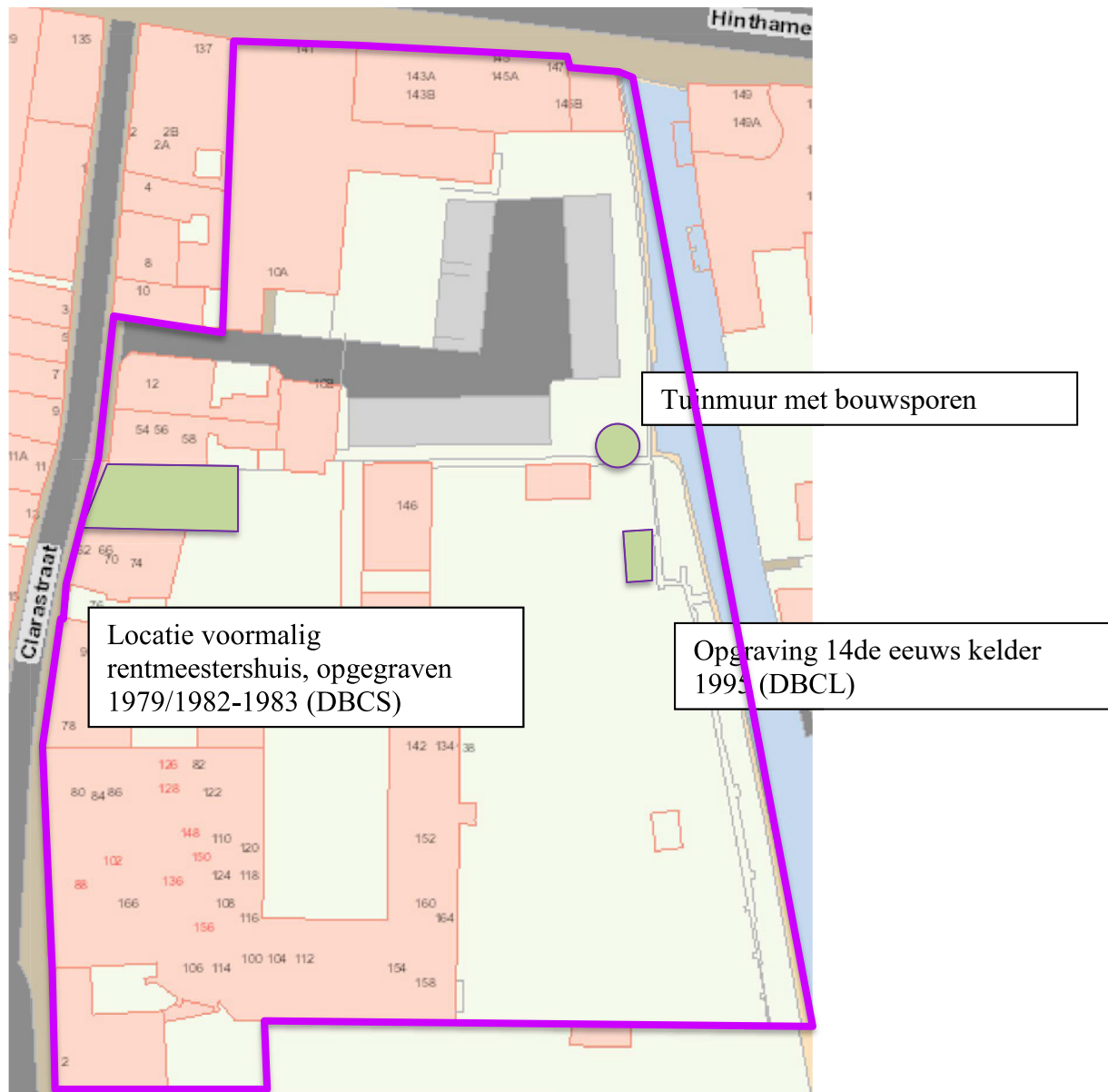
Landschappelijke en/of historische gegevens

In 1345 legde de Bossche edelman Willem van den Bosch in zijn testament vast dat zijn huis een klooster zou worden gevestigd van de zusters van de heilige Clara. Deze kloosterlingen leefden volgens de tweede regel van Franciscus. Het duurde tot 1359 voordat de clarissen hun klooster betrokken. Het was het eerste echte vrouwenklooster (er was op dat moment alleen een begijnhof) in de stad. Over de exacte omvang en lay out van het kloostercomplex is vrijwel niets bekend. Gezien de omschrijving in het testament van Willem van den Bosch maakte in ieder geval zijn huis deel uit van het complex. Dit stond vermoedelijk aan de Hinthamerstraat op de plaats van de huidige huisnummers 141. De twee huizen op de hoek van de Hinthamerstraat en de Clarastraat behoorden niet tot het complex. Op basis van de kaarten van Jacob van Deventer en Johannes Blaeu kan worden geconcludeerd dat de kerk wat verder van de Hinthamerstraat af stond en mogelijk een gevel had aan de Clarastraat. Uit historische bronnen weten we dat in de Clarastraat eveneens een poort was die toegang gaf tot het terrein met tuinen, boomgaard, rosmolen, brouwerij en rentmeesterswoning.

Na de verovering van 's-Hertogenbosch in 1629 door de Staatse troepen mocht het klooster geen nieuwe leden meer opnemen. De kloostergebouwen werden geconfisqueerd en in 1659 verkocht. Blijkbaar zijn in de eeuw erna de kloostergebouwen grotendeels afgebroken. Op de kadastrale kaart van 1823 staan maar weinig gebouwen op het voormalige kloosterterrein.

Archeologische en bodemkundige gegevens

De hierboven genoemde rentmeesterswoning is in de jaren '70 afgebroken waarna het terrein daarvan in 1979 en 1982/1983 archeologisch is onderzocht (Klück 1983). Elders op het terrein is in 1995 een beperkt archeologisch onderzoek uitgevoerd tijdens het herstel en vernieuwing van de kademuren langs de Binnendieze (Bloemink 1997). Daarbij werd onder meer een vroeg 14de eeuwse kelder aangetroffen (mogelijk deel uitmakend van het huis van Willem van den Bosch). Het gebouw waartoe deze kelder behoorde is in de 14de eeuw verbouwd waarbij onder meer een van een natuurstenen omlijsting voorzien venster aan de zijde van de Binnendieze is aangebracht. Dit vormde ongetwijfeld een deel van het kloostercomplex (kerk??). Een laatste bovengronds restant van het klooster is zichtbaar in de tuinmuur tussen het achterterrein achter Hinthamerstraat 141 en de tuin achter Clarastraat 78-90. Hier zijn enkele bouwsporen zichtbaar waaronder een spitsboogvenster en een poort of nis.

Locatie van de uitgevoerde onderzoeken en vermelde sporen, globaal geprojecteerd op de huidige ondergrond.

Uit de onderzoeken die hebben plaats gevonden kan worden afgeleid dat archeologische resten bestaan uit restanten van het kloostercomplex en de voorgangers daarvan. Het kan dan gaan om funderingen, kelders, vloeren, putten, ophogingslagen, kuilen greppels etc. De diepste sporen liggen op ongeveer 3m beneden het maaiveld (circa 2,5m +NAP). Tot hoe hoog de sporen bewaard zijn gebleven varieert mogelijk. Ter plaatse van het rentmeestershuis lagen de sporen vrijwel direct onder het maaiveld terwijl ter plaatse van de kademuur langs de Binnendieze de sporen op 65cm onder het maaiveld begonnen maar de muren tot 1,40 m onder het maaiveld waren weggebroken.

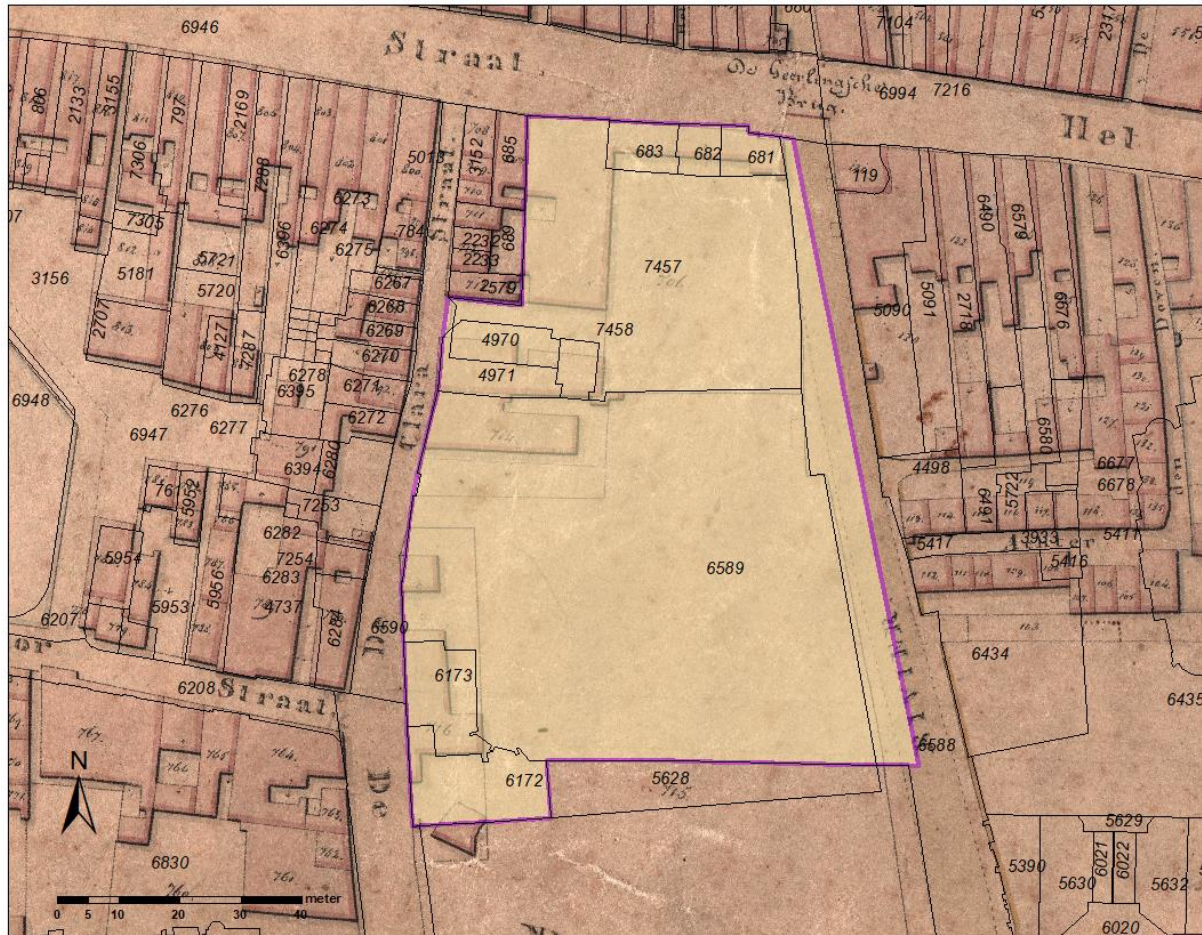
De begrenzing van het kloosterterrein (en daarmee het monument) valt aan de noord-, oost- en westzijde samen met oude perceelsgrenzen, straat en Binnendieze. De begrenzing aan de zuidzijde is onbekend. De zuidelijke begrenzing moet nog nader bepaald worden.

Hoogstwaarschijnlijk bevindt zich de voornaamste kloosterbebouwing in het noordelijk deel van het terrein.

Bouwhistorische gegevens

Zie archeologische gegevens.

Beeldmateriaal

Monument geprojecteerd op de kadastrale minuut van 1820.

Jacob van Deventer 1545

Blaeu 1645

Verstoringsen

Op het terrein hebben diverse verstoringen plaats gevonden vanwege de sloop van de gebouwen in de 17de eeuw, de aanleg van gebouwen in de 19de en 20ste eeuw, de aanleg van kabels en leidingen (beperkt), de renovatie van de muur langs de Binnendieze en het gebruik als tuin. Gezien de omvang van het complex en de diepte van de bewaarde resten is de impact van deze verstoringen waarschijnlijk relatief beperkt.

Veldbezoek

Er heeft geen veldbezoek plaatsgevonden.

Risico op degradatie

Voor zover bekend zijn er geen ontwikkelingen of processen die degradatie van het monument (kunnen) veroorzaken. Een uitzondering vormt mogelijk het gebruik als tuin van een deel van het monument waardoor bijvoorbeeld het planten van bomen archeologische waarden aangetast kunnen worden.

Literatuur

Klück 1983: *Rentmeestershuis Clarissenklooster*. In H.L. Janssen: Van Bos tot Stad, Opgravingen in 's-Hertogenbosch 138-145.

Bloemink 1997: *Onderzoeksverslag van het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek naar de tuinmuren van het Claraklooster te 's-Hertogenbosch*. (intern rapport 42).

INTERPRETATIE

Wat:

- Uit de onderzoeken die hebben plaats gevonden kan worden afgeleid dat archeologische resten bestaan uit restanten van het kloostercomplex en de voorgangers daarvan. Het kan dan gaan om funderingen, kelders, vloeren, putten, ophogingslagen, kuilen greppels etc. Afgezien van (sub)-recente verstoringen zijn de sporen en muren over het algemeen goed bewaard gebleven.
- Met name in diepe grondlagen, greppels en waterlopen en beerputten kunnen kwetsbare vondstmateriaal verwacht worden.

Waar:

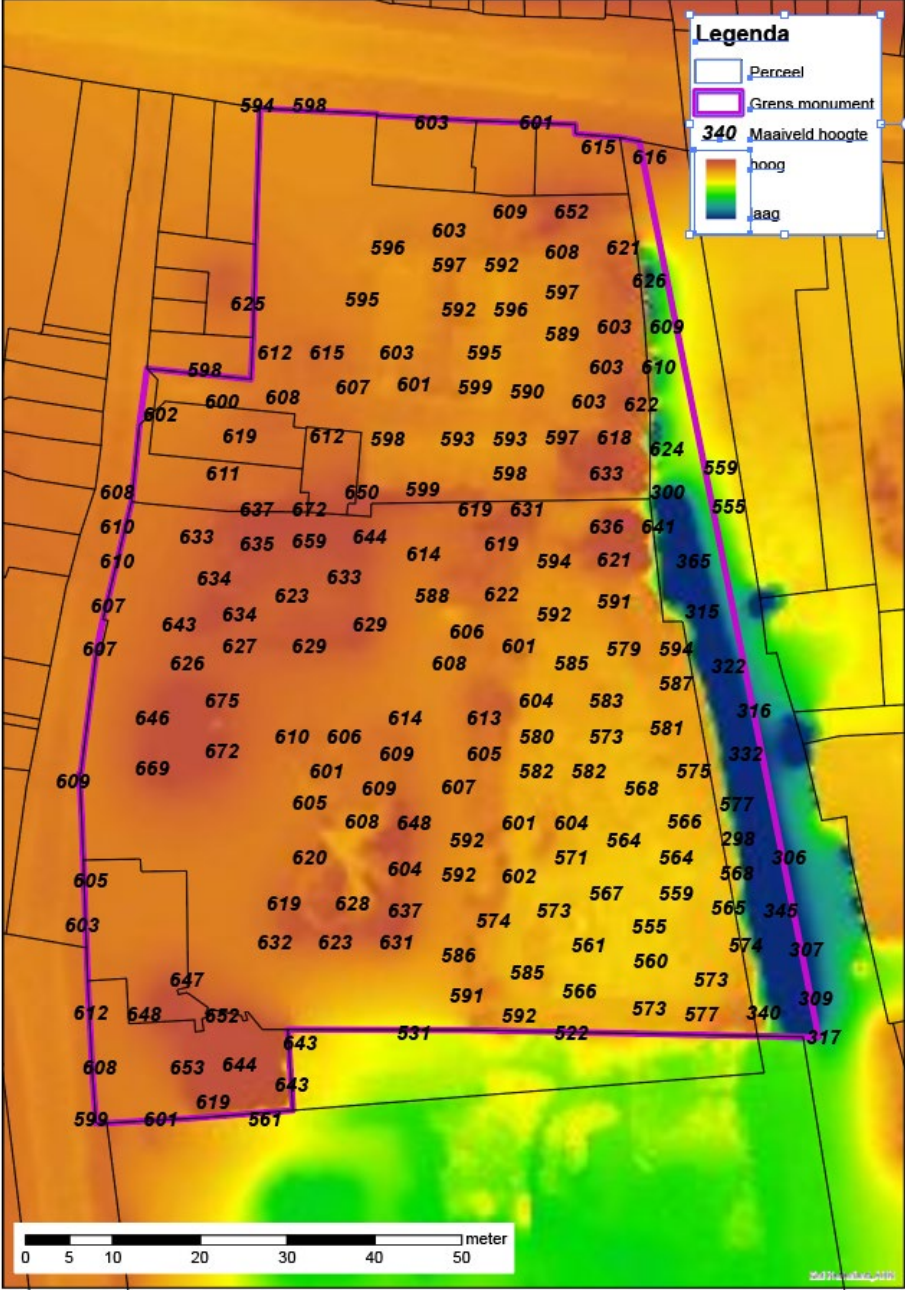
- De archeologische resten zijn afgedekt maar liggen binnen 0,5 tot 1 meter beneden maaiveld. Tot hoe hoog de sporen bewaard zijn gebleven varieert mogelijk. Ter plaatse van het rentmeestershuis lagen de sporen vrijwel direct onder het maaiveld terwijl ter plaatse van de kademuur langs de Binnendieze de sporen op 65 cm onder het maaiveld begonnen maar de muren tot 1,40 m onder het maaiveld waren weggebroken.
- De diepste sporen liggen op ongeveer 3m beneden het maaiveld (circa 2,5m +NAP).
- De begrenzing van het kloosterterrein (en daarmee het monument) valt aan de noord-, oost- en westzijde samen met oude perceelsgrenzen, straat en Binnendieze. De begrenzing aan de zuidzijde is onbekend. De zuidelijke begrenzing moet nog nader bepaald worden. Hoogstwaarschijnlijk bevindt zich de voornaamste kloosterbebouwing in het noordelijk deel van het terrein. De begrenzing is vooral gebaseerd op historisch kaartmateriaal en de nog bestaande (in de late middeleeuwen ontstane) infrastructuur.

WAARDERING

Conform de KNA-systematiek.

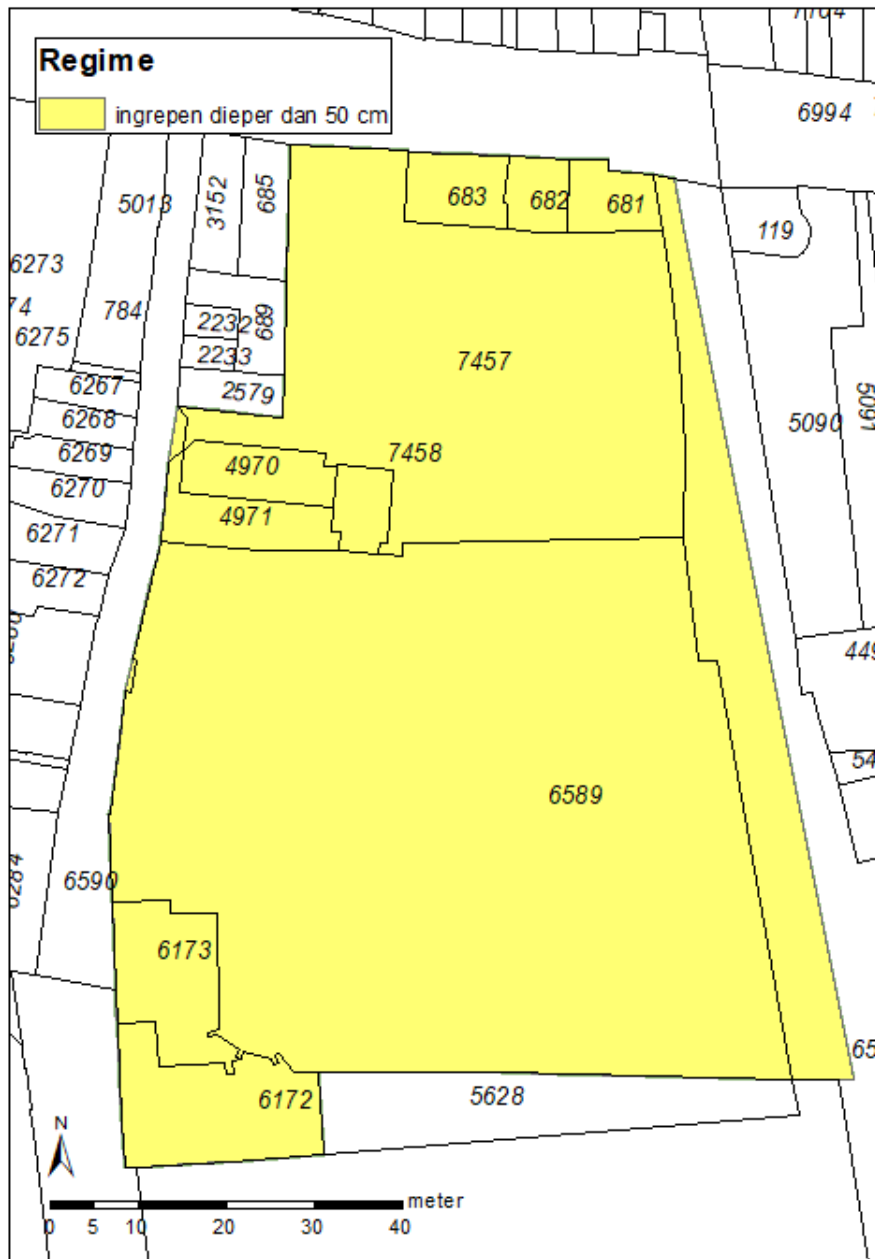
Waarden	Criteria	Waardering	Onderbouwing
Beleving	schoonheid	ja	De begrenzing van het terrein zijn nog in de infrastructuur aanwezig. Er zijn ook nog bovengrondse resten en mogelijk zelfs gebouwen van het klooster bewaard gebleven
	herinneringswaarde	ja/nee	Het betreft het historisch bekende Clarissenklooster waarnaar de Clarastraat nog verwijst
Fysieke kwaliteit	gaafheid	2 tot 3	Gaafheid scoort gemiddeld tot hoog aangezien de resten nog gaaf in de ondergrond aanwezig zijn. Middel omdat de (minder diepe) vloerniveaus waarschijnlijk op veel plaatsen verdwenen zijn.
	conservering	3	Organische resten zijn (zoals overal in de binnenstad) in diepe en watervoerende lagen goed bewaard gebleven
Inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	3	Zeldzaamheid scoort hoog omdat het het oudste vrouwenklooster betreft in de stad dat tevens een belangrijk klooster was. De meeste(?) andere Clarissenkloosters in Nederland zijn jonger. Aan het klooster gaat een adellijke woning vooraf. Dit is de enige adellijke woning (naast dat van de hertog) in de stad uit de 13de of 14de eeuw.
	informatiewaarde	3	Informatiewaarde scoort hoog aangezien weinig van dit klooster bekend is. Ook andere kloosters uit deze periode (14de eeuw) zijn in Nederland nauwelijks onderzocht. Gaafheid heeft positief effect op de informatiewaarde. Informatiewaarde neemt toe in relatie tot het adellijke woonhuis
	ensemblewaarde	2	het terrein maakt deel uit van de Bossche binnenstad en vormt dus een deel van een groot ensemble. Dit heeft echter niet per se positieve invloed op de waardering omdat andere terreinen deel uitmaken van het zelfde ensemble zonder dat bescherming wordt overwogen
	representativiteit	2	Representativiteit scoort aan de ene kant laag aangezien de zeldzaamheid hoog scoort, m.a.w. omdat er weinig andere 14de eeuwse Clarissenkloosters bekend zijn is moeilijk te bepalen of dit klooster representatief is of het is per definitie representatief. Voor het complexttype kloosters in het algemeen scoort de representativiteit echter hoog. Zeker als gekeken wordt naar de fases uit de 15de en 16de eeuw. Wat betreft die periodes is vergelijking mogelijk met andere (onderzochte) kloosters uit die periode.

SOM1026 Clarissenklooster

Maaiveldhoogtes januari 2022

SOM1026 Clarissenklooster

Begrenzing monument en geldend regime

Binnen het monument is één vrijstellingsregime van toepassing

- Binnen het gehele monument is voor alle ingrepen waarbij de ondergrond dieper dan 50 cm onder het huidige maaiveld (zie maaiveldhoogtekaartje) wordt geroerd of grond wordt opgebracht een omgevingsvergunning noodzakelijk. Tot de vergunningplichtige ingrepen horen alle graafwerkzaamheden waaronder: ophogen, egaliseren, afgraven van grond, leggen van kabels en leidingen, planten van bomen, uitfrozen van stobben. Deze opsomming is niet uitputtend.